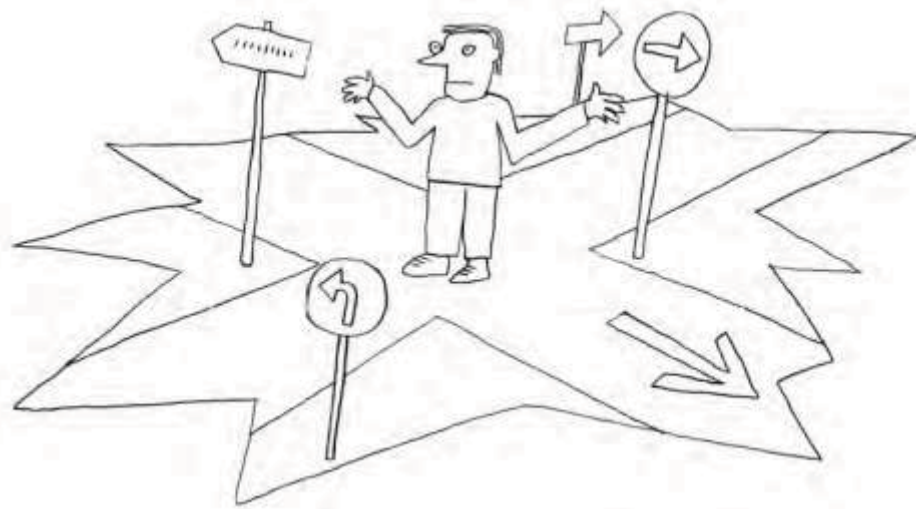

თავი 2 – ღირებულებების განსაზღვრა

წინასიტყვაობა

თანამედროვე საზოგადოებაში ჩვენ შეგვიძლია - და უნდა - ავირჩიოთ კიდევაც ის ღირებულებები, რომლებიც, ჩვენი ხედვით, მნიშვნელოვანი და ფასეულია ჩვენთვის. ამგვარი არჩევანის გაკეთებისას, ჩვენ ვსარგებლობთ პიროვნების აზრისა და მრწამსის თავისუფლებით, ისევე როგორც გამოხატვის თავისუფლებით, როდესაც ჩვენი მოსაზრებები საჯაროდ გამოგვაქვს. მოცემულ თავში შესული სავარჯიშოები ადამიანის უფლებათა ძირითად პრინციპს ეფუძნება – პიროვნების თავისუფლებას.

როგორც ილუსტრაცია გვიჩვენებს, პიროვნების თავისუფლება არჩევანის გაკეთების აუცილებლობას გულისხმობს. თავისუფალი ადამიანი არავისზე არ არის დამოკიდებული გადაწყვეტილების მიღებისას. არავინ უთითებს მას, თუ რა ირწმუნოს, ან რა ღირებულება აირჩიოს. არჩევანის გაკეთება აუცილებლობას წარმოადგენს – სხვაგვარად ვერ გავერკვევით, რა არის მნიშვნელოვანი ცხოვრებაში. ღირებულებების არჩევა ახალგაზრდებს ეხმარება იმის განსაზღვრასა და კითხვაზე პასუხის გაცემაში: ვინ ვარ მე? რაში მდგომარეობს ჩემი ინდივიდუალობა?

ამ საკითხს თუ საზოგადოების მთლიანობის თვალსაზრისით შევხედავთ, აღმოვაჩინოთ, რომ პიროვნების თავისუფლება პლურალური საზოგადოების საფუძველს წარმოადგენს, სადაც საზოგადოების წევრებს განსხვავებული ღირებულებები და რწმენა გააჩნიათ. პლურალიზმი შესაძლოა კონფლიქტის წყაროდ იქცეს. ამ შემთხვევაში გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება იმ საერთო ღირებულებებს, რასაც დემოკრატიული საზოგადოება ეფუძნება, როგორცაა, კომპრომისისთვის მზაობა, ძალადობის დაუშვებლობა, უმცირესობათა ინტეგრაცია. როგორც წესი, თუ საზოგადოების წევრები წარმატებით თანხმდებიან დავისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მშვიდობიანი და არაძალადობრივი მეთოდების გამოყენების წესებზე, მათ შესწევთ ძალა, აღმოფხვრან მათ შეხედულებებსა და ინტერესებს შორის არსებული დაპირისპირება.

ეს საკითხები თანაბრად მნიშვნელოვანია როგორც მიკროსაზოგადოებაში, როგორცაა კლასი, ასევე, ზოგადად, ნებისმიერ საზოგადოებაში. დემოკრატიულ საზოგადოებაში არც ცალკეულ პიროვნებას და არც ხელისუფლებას არა აქვს უფლება, განსაზღვროს საერთო ღირებულებები. მოქალაქეები მოლაპარაკების გზით თანხმდებიან გარკვეულ ღირებულებებზე. აქედან გამომდინარე, მასწავლებლის კომპეტენციაში არ შედის ღირებულებების განსაზღვრა პოლიტიკური მიზანშეწონილობისა თუ გარკვეული რწმენისა და იდეოლოგიის მიხედვით. მოსწავლეებმა უნდა ისწავლონ, როგორ ისარგებლონ საკუთარი აზრის თავისუფლებით და როგორ გაუზიარონ საკუთარი არჩევანი სხვას.

მოცემული სავარჯიშოების მიზანს მოსწავლეებისთვის მოლაპარაკებების წარმოების უნარის გამომუშავება წარმოადგენს. ისინი ეცნობიან შექცევადობის ძირითად პრინციპს; ხვდებიან, რომ ჩვენ მიერ ღირებულებების არჩევანს დიდად განაპირობებს ჩვენი სოციალური სტატუსი და ინტერესები. ყოველი სავარჯიშოს შესრულებისას, ის, თუ როგორ კამათობენ მოსწავლეები – მშვიდობიანი მეთოდებით, ურთიერთპატივისცემის პრინციპის გათვალისწინებით – ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც ის, თუ რას უჭერენ ისინი მხარს და რის წინააღმდეგ გამოდიან.

სავარჯიშო 2.1. – ტივობანა

საგანმანათლებლო მიზანი:	მოსწავლეები ეცნობიან ღირებულების ცნებას. მოსწავლეები სწავლობენ, როგორ ამოიცნონ ცრუ სტერეოტიპები.
რესურსები:	ბარათები, რომელზეც მოცემულია პერსონაჟების აღწერა.

მსვლელობა

ტივი, რომელზეც ცხრა ადამიანი იმყოფება, დინებამ ღია ზღვაში გაიტაცა. მათ არ იციან, ზუსტად სად იმყოფებიან. ტივი ძალიან პატარა იმისთვის, რომ ყველა მათგანი დაიტოს. საჭიროა ოთხი მგზავრის ტივიდან ზღვაში გადაგდება.

ვინ უნდა იყოს ეს ოთხი მგზავრი და რატომ მაინცდამაინც ისინი?

მოსწავლეები იღებენ თითო ბარათს, სადაც აღწერილია ის პერსონაჟი, რომლის როლიც უნდა შეასრულონ.

მათი ამოცანა მხოლოდ როლის შესრულებით არ შემოიფარგლება; თავიანთი პერსონაჟის მოკლე დახასიათების გამოყენებით, მოსწავლეებმა უნდა შეძლონ, მოიფიქრონ ის მიზეზები, თუ რატომ იმსახურებს მათი პერსონაჟი ტივზე დარჩენას უფრო მეტად, ვიდრე სხვა პერსონაჟები. მოსწავლეები საუბრობენ პირველ პირში – „მე“. ბარათებში აღწერილია სიტუაცია და ის, თუ რა რისკის წინაშე დგანან პერსონაჟები. კლასში, პირველი ათი წუთის განმავლობაში, სრული სიჩუმე უნდა სუფევდეს.

1. მოსწავლეები მუშაობენ ოთხ-ექვსკაციან ჯგუფებად.

ყოველი ჯგუფი იღებს გადაწყვეტილებას იმის შესახებ, თუ ვინ უნდა დარჩეს ტივზე და გადარჩეს, იმ არგუმენტებზე დაყრდნობით, რომლებიც როლების შემსრულებელი მოსწავლეების მიერ იქნა წამოყენებული. მოსწავლეებს შორის ინტერაქციის გასაღრმავებლად, სასურველია, როლების შემსრულებელმა მოსწავლეებმა არა მარტო წამოაყენონ არგუმენტები საკუთარი თავის გადარჩენის მიზნით, არამედ პოლემიკაში შევიდნენ ერთმანეთთან. კოლექტიური გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, თუ ვინ გადააგდონ ნავიდან, მიღებული უნდა იყოს 20 წუთის შემდეგ.

2. თითოეული ჯგუფი განცხადებას აკეთებს ჯგუფის წევრების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე; ჯგუფები ერთმანეთს ადარებენ საკუთარ გადაწყვეტილებებს.

3. კლასი ერთად ცდილობს, ამოიცნოს ის ღირებულებები და ცრუ სტერეოტიპები, რომელიც სავარჯიშოს შესრულების დროს გამოიკვეთა.

მასალა

სხვადასხვა პერსონაჟის მაგალითები

35 წლის დეკორატორი, მარტოხელა, აქტიურად მონაწილეობს პოლიტიკურ მოძრაობაში.	ბოშა, რომელიც ახლახან გამოვიდა ციხიდან.
აივ დადებითი მეგობარი.	მოხუცი ქალი, ქვრივი, რომელიც საკუთარ სამშობლოში ბრუნდება შვილის სანახავად, თან მიაქვს საკუთარი დანაზოგი.
რუსი პიანისტი, ორი შვილის მამა.	ინგლისელი სკინჰედი ნასვამ მდგომარეობაში.
15 წლის მოზარდი, მნიშვნელოვანი ლიტერატურული ჯილდოს ლაურეატი.	მოხუცი ამერიკელი, წარსულში კარგად ცნობილი ბეისბოლის მოთამაშე.
ელჩი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში.	ახალგაზრდა დედა, რომელსაც ფეხი აქვს მოტეხილი.
სამხედრო მოსამსახურე, რომელიც კუთვნილი შვებულებიდან ბრუნდება.	

სავარჯიშო 2.2. – ღირებულებათა სისტემები

საგანმანათლებლო მიზანი:

მოსწავლეები აღმოაჩენენ, რომ განსხვავებული ღირებულებები კონფლიქტის შესაძლო წყაროს წარმოადგენს.

რესურსები:

ფურცლები და კალმები, სამუშაო ფურცელი, განსხვავებული ღირებულებების ჩამონათვალით.

მსვლელობა

თითოეულ მოსწავლეს ვაწვდით ყოველგვარი სისტემისა და რეგითობის დაცვის გარეშე შედგენილ, 20 ღირებულების ჩამონათვალს: წარმატება საზოგადოებაში, სიყვარული, მორჩილება, უსაფრთხოება, მშვიდობა, წესრიგი, ადამიანის ღირსება, კმაყოფილება საკუთარი თავით, თანასწორობა, სხვებისადმი პატივისცემა, პატიოსნება, ოჯახი, სოლიდარობა, პასუხისმგებლობა, სამართლიანობა, ტოლერანტობა, თავისუფლება, კონკურენცია, ჯანმრთელობა, პატრიოტიზმი.

1. მოსწავლეები მუშაობენ წყვილებში.
2. მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, დააჯგუფონ ღირებულებები სამ კატეგორიად: პირველი კატეგორია – ჩვენთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი; მეორე კატეგორია – ჩვენთვის ყველაზე ნაკლებმნიშვნელოვანი; მესამე კატეგორია – გაურკვეველი მნიშვნელობის, ის ღირებულებები, რომლებიც პირველ ორ კატეგორიაში არ შევიდა. მოსწავლეები მუშაობენ აუჩქარებლად და დაფიქრებით.
3. წყვილები იყოფიან და ქმნიან ორ ჯგუფს. ჯგუფები მართავენ დისკუსიას.

წყვილების მიერ დახარისხებულ ღირებულებათა არც ერთი ჩამონათვალი არ შეიძლება იყოს მეორეზე უკეთესი ან პირიქით. მოსწავლეების მიერ შესრულებული სამუშაო არ ფასდება.

მასწავლებელმა უნდა აღნიშნოს განსხვავება მარტივ, იდეალურ ღირებულებებსა და ქმედით ღირებულებებს შორის – ღირებულებებს, რომლებიც გარკვეული ტიპის ქცევას ან მოქმედებას მოითხოვს.

4. სთხოვეთ მოსწავლეებს, შეინახონ იმ ღირებულებათა სია, რომელიც მათ პირველ კატეგორიაში შეიყვანეს.

გაგრძელება

1. მოსწავლეები ქმნიან სამ-სამკაციან ჯგუფებს და ერთმანეთს ადარებენ თავიანთ რჩეულ ღირებულებათა ჩამონათვალს, შემდეგ კითხვებზე პასუხების საშუალებით:
 - რატომ ავირჩიე ეს ღირებულება, როგორც ყველაზე მნიშვნელოვანი?
 - აქვს ამ ღირებულებას კავშირი რამე პრაქტიკულ ქცევასთან?
 - რა დაბრკოლებას შეიძლება წავაწყდე მისი რეალიზებისას?
 - რა კონფლიქტში ვარ გარეული?
 - როგორ მოვაგვარო იგი?
 - რა სხვაობაა ინდივიდუალურსა და ჭეშმარიტად კოლექტიურ ვალდებულებებს შორის?
2. მოსწავლეები ახარისხებენ ღირებულებებს კატეგორიებად, მაგალითად, ზოგადი ეთიკა, ან ადამიანის უფლებები, პრაქტიკული ღირებულებები, ზოგადი ან სოციალური წარმატება.

რომელი კატეგორია შეიძლება იყოს მიჩნეული ყველაზე მნიშვნელოვნად?

როდესაც არჩევანის წინაშე დგება, პიროვნებამ შეიძლება იმოქმედოს დაუფიქრებლად, საკუთარი ჩვევიდან გამომდინარე, ან ეძებოს მოქმედების მიზეზი. ჩვენს ღირებულებებზე მაშინ ვფიქრდებით, როდესაც ჩვენს თავს ვუსვამთ შეკითხვას არა იმაზე, თუ რა არის მიზნის მისაღწევად საუკეთესო საშუალება, არამედ იმაზე, თუ რას წარმოადგენს თავად მიზანი.

3. ინტერესთა შორის კონფლიქტის არსებობის შემთხვევაში, ამ პროცესის საშუალებით ვიღებთ ისეთ გადაწყვეტილებას, რომელიც ყველა მხარისთვის მისაღებია. პირადი ინტერესების დაცვისას, ზოგჯერ ჩვენ იძულებული ვართ, გამოვიყენოთ მორალი, ამ პროცესში ჩართულია გარკვეული პრინციპები. პიროვნების პატივისცემა არის პრინციპი – წესი, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი ხდება რაიმე მოქმედებაზე დათანხმება ან უარის თქმა.

ყველაზე სანდო კრიტერიუმი იმის გასარკვევად, ქცევის გარკვეული წესი შეესაბამება თუ არა პიროვნებისადმი პატივისცემას, არის შექცევადობა. ეს ჩვენ საშუალებას გვაძლევს, სხვათა ინტერესებს ჩვენი ინტერესების ტოლფასი მნიშვნელობა მივანიჭოთ.

მოსწავლეებმა ჯგუფურად მუშაობის პირობებში უნდა ჩამოაყალიბონ რამდენიმე პრინციპი, როგორცაა:

- კანონის დაცვა ყოველთვის სავალდებულოა.
- ყველას აქვს უფლება, იცხოვროს ისე, როგორც მას მართებულად მიაჩნია.

ამის შემდეგ მათ შეუძლიათ ამოიციონ, გამოთქმულიდან რომელი იყო მოსაზრება და რომელი პრინციპი.

სავარჯიშო 2.3. – ცხოვრების ფილოსოფია

საგანმანათლებლო მიზანი:

მოსწავლეები აცნობიერებენ, რომ ღირებულებებს პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვთ.

რესურსები:

პოსტერზე ან დაფაზე დატანილი ცხოვრების სხვადასხვა სტილის ჩამონათვალი.

მსვლელობა

1. მოსწავლეები აფასებენ თითოეულ „ცხოვრების სტილს“ შემდეგი სკალის მიხედვით:

- 7 – ძალიან მომეწონა
- 6 – მომეწონა
- 5 – საკმაოდ მომეწონა
- 4 – არა მაქვს გარკვეული დამოკიდებულება
- 3 – არ დამაინტერესა
- 2 – არ მომეწონა
- 1 – საერთოდ არ მომეწონა.

2. მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, შეუდარონ საკუთარი შეფასებები ერთმანეთის შეფასებებს წყვილებში ან სამ-ოთხკაციან ჯგუფებში.

გაგრძელება

მოსწავლეები თავად აღწერენ ცხოვრების იდეალურ სტილს (ისინი უნდა მოერიდონ საკუთარი ამჟამინდელი ცხოვრების სტილის აღწერას). არკვევენ, რა წინააღმდეგობები იჩენს თავს მათ მიერ აღწერილ ცხოვრების იდეალურ სტილსა და მათ მიერვე არჩეულ ღირებულებებს შორის.

მასალა

(იხ. შემდეგ გვერდზე)

ცხოვრების სხვადასხვა სტილი

1. ცხოვრებაში საჭიროა შემდეგი: თავდაჭერილობა, ინტელექტი, უკიდურესობებში ჩავარდნისგან თავშეკავება, მეგობრობა, თვითკონტროლი, დისციპლინა, წინდახედულობა, კარგი მანერები და გარკვეული ტრადიციებისადმი პატივისცემა.
2. ცხოვრებაში მთავარია ინდივიდუალური და ინტელექტუალური თავისუფლება; მატერიალური და ფიზიკური სამყაროსადმი გულგრილი დამოკიდებულება უნდა გქონდეს.
3. ცხოვრებაში მნიშვნელოვანია მძაფრი ემოციები, სიყვარული, ერთგულება, საკუთარი ინტერესებისა და ვნებების კონტროლი, სხვებისადმი გულღია დამოკიდებულება. თავდაჯერებულობას, ძალაუფლებისადმი ლტოლვას და ეგოტიზმს/თავზე გადაჭარბებულ წარმოდგენას/ არ უნდა ენდო და დაემორჩილო.
4. დატკბე ცხოვრებით, გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ეცადო, შეცვალო მსოფლიო: უარი ვთქვათ ეთიკაზე, დისციპლინასა და თავგანწირვაზე; ადამიანებთან ურთიერთობა საჭიროა, მაგრამ დროდადრო უნდა განმარტოვდე
5. აუცილებელია, შენი წრე გყავდეს და ადამიანებთან დაახლოვდე დამეგობრების განზრახვით. ცხოვრებაში მნიშვნელოვანია ადამიანებთან ურთიერთობა და მოქმედება, ასევე მნიშვნელოვანია, უარი თქვა საკუთარ ფიქრებთან განმარტობასა და განდევნილობაზე, მატერიალურ ინტერესებზე. დადებითი ემოციების გაცემა და სიხარულის სხვებთან ერთად გაზიარება არის საუკეთესო, რაც შეიძლება ცხოვრებისგან მიიღო.
6. ადამიანი უნდა იყოს აქტიური და არ გაურბოდეს არანაირ ფიზიკურ დატვირთვას, მუდმივად იკვლევდეს სამყაროს, სადაც ის ცხოვრობს, ეძებდეს ფიზიკურ შეგრძნებებს, უპირატესობას ანიჭებდეს მუშაობას, არ მიეცეს ფიქრსა და ოცნებებს, არ უნდა იზრუნოს კომფორტზე და არ უნდა იყოს თვითკმაყოფილი.
7. დღეები ერთმანეთს მისდევს, მაგრამ ყოველი მათგანი განსხვავებულია. ცხოვრების არსი ცვალებადობასა და ცვლილებებთან შეგუებაში მდგომარეობს. ყველა ადამიანი უნდა ცდილობდეს, არ გამოაკლდეს მნიშვნელოვან მოვლენებს და არ დარჩეს მათ მიღმა; და, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, არ უნდა დაემონოს იდეებს.
8. ცხოვრებაში მნიშვნელოვანია მარტივი სიამოვნების ფორმები: კომფორტი, მეგობრობა, დასვენება, ჯანმრთელობა; უარი უნდა ვთქვათ მძაფრ, კომპლექსურ სიამოვნებებზე, უნდა გამოირიცხოს ამბიციაც და ფანატიზმი.
9. მთავარია, მზად იყო და შეგეძლოს თავისუფლად მიიღო სიამოვნებაც და წარმატებაც, რომელიც თავისთავად მოვა შენს ცხოვრებაში, დაელოდე!
10. აუცილებელია, ფლობდე კონტროლს საკუთარ თავზე, იყო ფხიზლად, უნდა გესმოდეს, რომ სამყარო ძლიერია და ადამიანის შესაძლებლობებს საზღვარი აქვს. უნდა იყო გულუხვი, მაგრამ არა უტოპისტი/მეოცნებე, იცხოვრე ღირსეულად და აკონტროლე საკუთარი თავი.
11. მედიტაცია აუცილებელია. სამყარო უსაზღვრო და აგრესიულია. სულიერება არის ცხოვრების არსი და მასთან ახლოსაც ვერ მოვა ამაო და მტკივნეული მატერიალური სამყარო, რომელზეც უარი უნდა ვთქვათ.
12. მოქმედება, მიზნების განხორციელება, გამოწვევების მიღება, შექმნა, შენება: ჩვენი სხეული, ხელები, კუნთები - ეს არის ჩვენი ცხოვრება. უარი უნდა ვთქვათ კეთილგონიერებაზე, კომფორტზე და რელაქსაციაზე.
13. ადამიანი შექმნილია მორჩილებისთვის. სხვებს უნდა გამოადგე, რათა პიროვნებად ჩამოყალიბდე. მიანდე თავი სამყაროს; იყავი თავმდაბალი, პრინციპების ერთგული, კეთილსინდისიერი, დამყოლი, ხათრიანი. მიიღე ის, რაც გეძლევა, სიკეთე თესე.